

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

Ганна ТОЛСТАНОВА

2024

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
ДО АСПРАНТУРИ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ
КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ
на здобуття ступеня доктора філософії
(третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти)**

**ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 29 МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»**

Київ 2024

Розробники програми:

1. Рижков М.М., професор, д.політ.н., завідувач кафедри Міжнародної інформації
2. Манжола В.А., професор, д.і.н., завідувач кафедри Міжнародних відносин та зовнішньої політики
3. Матвієнко В.М., професор, д.ін., завідувач кафедри Міжнародних організацій та дипломатичної служби
4. Даниленко С.І., професор, д.політ.н., завідувач кафедри Міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій
5. Дорошко М.С., професор, д.ін., завідувач кафедри Міжнародного регіонознавства
6. Коппель О.А., професор, д.н., професор кафедри Міжнародних відносин та зовнішньої політики

Ухвалено вченою радою Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка від «16» квітня 2024 р., протокол № 10

Директор

Валерій КОПІЙКА

Гарант освітньо-наукової програми

Ольга АНДРУСОВА

Ця програма передбачає глибоке знання матеріалу про сучасний стан розвитку міжнародних відносин та основні проблеми, що існують в цій галузі.

Вступники до аспірантури за спеціальністю 291 – міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії при складанні вступного іспиту зі спеціальності мають виявити знання предмета та об'єкту міжнародних відносин як науково-дослідницької сфери, показати вміння комплексно аналізувати матеріал та розуміння системності як наукового підходу, що є принципово важливим в пізнанні сутності політичних проблем міжнародних систем та глобального розвитку.

Іспит зі спеціальності має усну форму проведення.

Оцінка за іспит складається з оцінки відповіді на білет (0-75 балів) та оцінки дослідницької пропозиції (0-25 балів)

Критерії оцінки:

- ✓ **“відмінно”** (90-100 балів) – досконале знання теоретичних і практичних аспектів курсу з обраної спеціальності;
- ✓ **“добре”** (75-89 балів) – ґрунтовне знання основних питань курсу з обраної спеціальності;
- ✓ **“задовільно”** (60-74 бали) – знання ключових питань з обраної спеціальності;
- ✓ **“незадовільно”** (1-59 балів) – незнання ключових питань з обраної спеціальності, невміння підкріплювати теоретичні викладки прикладами з практики.

КРИТЕРІЇ ТИПОЛОГІЇ ТА ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ

Типи контролю міжнародних систем. Модель багатопольярної рівноваги. Модель біпольярної рівноваги. Система міждержавних відносин як ядро глобальної міжнародної системи. Види міждержавних відносин. Глобальна міжнародна система та регіональні підсистеми-компоненти. Традиційно-історичний підхід до дослідження міжнародних систем: переваги та недоліки. Особливості історико-соціологічного підходу до дослідження міжнародних систем. Евристичний підхід до дослідження міжнародних систем. Змішаний підхід до дослідження міжнародних систем. Емпіричний підхід.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ ТА СУЧАСНА МІЖНАРОДНА СИСТЕМА

Міжнародна система як неформальна інституалізація співвідношення сил між державами в відповідному просторово-часовому контексті. Довестфальський етап міжнародних відносин, його головні ознаки. Вестфальська система міжнародних відносин: основні характеристики. Особливості віденської міжнародної системи. Проблема перебудови міжнародних відносин після першої світової війни. Етапи розвитку Версальсько-Вашингтонської системи. Головні характеристики Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. Формування нової системи міжнародних відносин. Специфіка переходу від біпольярної до сучасної міжнародної системи. Структурно-функціональні атрибути сучасної міжнародної системи. Міжнародні організації як механізми регулювання міжнародних відносин.

ЗАГАЛЬНОСВІТОВИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС

Світовий політичний процес як наукова категорія і об'єктивна реальність. Світовий соціум і його складові. Сукупність змін політичних статусів. Функціональна єдність і протиріччя дій і взаємодій суб'єктів міжнародних відносин. Політична неоднорідність світу. Русійні сили і визначальні тенденції світового політичного процесу. Політична активність інституціональних об'єктів міжнародних відносин. Нова якість світового політичного процесу. Парадигми конфлікту і стабільності у світовій політиці. Мегатенденції на зламі тисячоліть. Історична та соціально-політична обумовленість ідеї "світового порядку". Поняття

і зміст категорій “міжнародний” і “світовий” порядок. Критерії міжнародного і світового порядку. К.Ясперс про “правовий устрій світу через політичну форму”. Імператив “абсолютного суверенітету” С.Хоффмана. Проект моделей світового порядку. Внесок Римського клубу, ЮНЕСКО, Соцінтерну в розробку проблематики світового порядку. Зміни у вертикальному, горизонтальному та функціональному вимірах міжнародного порядку.

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНА ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ І ДИФУЗІЯ СИЛИ

Діалектика національного і транснаціонального в міжнародних відносинах. Симетрична і асиметрична взаємозалежність. Явище транснаціональної взаємозалежності. Теорія і практика “колективного неокolonіалізму”. Зовнішні та внутрішні фактори девальвації фактора сили. Глобальний, регіональний і міждержавний рівні застосування сили. Конвенціональний і ядерний компоненти сили в гіпотетичних конфліктах. Гонка озброєнь і проблема “порогових “ держав після закінчення “холодної війни”. Україна в процесах озброєння і роззброєння.

ПАРАДИГМА БЕЗПЕКИ В ПОСТЫПОЛЯРНОМУ СВІТІ

Безпека як антитеза загрози. Еволюція підходів до проблем безпеки. Типологія, структура та функціональне призначення безпеки. Поняття міжнародної стабільності. Статична та динамічна стабільність. Безпека і стабільність: загальне і особливе. Критерії безпеки. Національна і міжнародна безпека. Еволюція співвідношення елементів безпеки: зростання ролі та значення невійськових факторів. Національна безпека як частина основного, постійного національного інтересу держави. Наукова розробка концепції національного інтересу. “Об’єктивістський” та “суб’єктивістський” підходи до аналізу національного інтересу. Погляди Г.Моргентау, Дж.Розенау, А.Уолферса та інших. Функції національного інтересу: політична, комунікативна, ідеологічна. Національний інтерес у зовнішній політиці держав: структура національного інтересу. Військові і невійськові компоненти безпеки. Сучасні політично-концептуальні уявлення щодо перспектив безпеки. Україна в процесах забезпечення європейської і глобальної безпеки. Загальні питання теорії та історіографії з проблем формування “центрів сили”. Питання методології дослідження. “Вузкий” та “широкий” підходи до визначення “центрів сили”. Фактори формування та критерії “центрів сили”.

“Центри сили” та міжнародний конфлікт. Рушійні сили та детермінанти “центрів сили”. Регіональні “центри сили”. Особливості формування “центрів сили” в Азії.

ПОЛІТИЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Поняття та сутність політичної модернізації. Теорія політичної модернізації та етапи її розвитку. Етапи та типи політичної модернізації. Структурні рівні модернізації за М.Леві. Моделі модернізації та механізми здійснення модернізації. Вибір шляхів модернізації та культурно-цивілізаційні блоки. Політична і економічна модернізація країн західного і незахідного типу. Глобальні аспекти модернізації. Значення вивчення модернізаційного досвіду для України.

ПОЛІТИЧНА ГЛОБАЛІСТИКА ЯК НАУКА

Попередники та теоретичні підвалини глобалістики. Внесок В.І.Вернадського у розвиток планетарного мислення. Глобалізм (мондіалізм) як течія суспільно-політичної думки, організаційне оформлення мондіалістського руху. Глобалістика як науковий напрям. Систематизація та класифікація глобальних проблем. Політична глобалістика: визначення предмету та методу політичної глобалістики. Методологія дослідження глобальних процесів: системний підхід, структурно-функціональний аналіз, цивілізаційний аналіз, політична герменевтика. Нові загрози, які супроводжують процес глобалізації. Основні етапи розвитку політичної глобалістики. Вплив процесу глобалізації на культурний та духовний клімат сучасної епохи. Цивілізаційна парадигма в сучасній глобалістиці. Світ сучасних цивілізацій в теоретичних моделях. Завершальна фаза глобальних конфліктів. С.Хантінгтон та його концепція “зіткнення цивілізацій”. Імовірність зіткнення Заходу з блоком ісламсько-конфуціанських країн згідно з концепцією С.Хантінгтона. Ф.Фукуяма про кінець історії як зникнення цивілізаційного різноманіття. Заходи щодо уникнення цивілізаційних конфліктів. Можливості утворення універсальної цивілізації. Глобалізація форм і засобів існування як причина світових війн. Інтернаціоналізація світогосподарських зв'язків як об'єктивна передумова інтеграційних процесів. Вертикальний і горизонтальний типи інтеграції. Територіальні і позатериторіальні фактори. Характер відносин “домінуючий-домінований”. Співставлення інтеграції і дезінтеграції у глобальному масштабі. Сучасні прояви глобалізації і фрагментації.

ФУТУРОЛОГІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Теоретичний апарат політичного прогнозування. Прогностичні теоретичні окреслення сучасного політичного простору. Теорія синергетики. Моделювання як метод прогнозування. Песимістичний та оптимістичний напрями сучасної футурології. Заходи щодо уникнення цивілізаційних конфліктів. Можливості утворення універсальної цивілізації. Песимістичний та оптимістичний напрями сучасної футурології. Г.Кан, А.Вінер, Д.Белл, Р. Арон і О.Тофлер про основні тенденції і перспективи світового розвитку. “Мегатенденції” Д.Нейсбіта. Проекти і реальності глобального розвитку.

ІНФОРМАЦІЙНА ПАРАДИГМА ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА МІЖНАРОДНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ВІДНОСИНИ

Формування міжнародних інформаційних відносин як спеціалізованої галузі міжнародного співробітництва. Основні поняття міжнародних інформаційних відносин: інформаційна геополітика, міжнародний інформаційний простір, міжнародні інформаційні ресурси, міжнародна інформаційна діяльність. Актори міжнародних інформаційних відносин. Інформаційний потенціал держав, регіонів. Концептуальні підходи до вивчення феномену глобалізації комунікації. Наукові теорії трансформації міжнародних відносин на основі феномену глобалізації комунікації. Проблеми науково-технологічного та інформаційно-комунікаційного розвитку для країн та регіонів світу в умовах асиметричності викликів глобалізації. Рух антиглобалістів.. Якісні та кількісні дослідження процесів глобалізації для країн світу. Перспективні дослідження глобалізації до 2050 р. провідних міжнародних аналітичних центрів. Вплив інформаційних та технологічних революцій на розвиток сучасного суспільства. Моделі становлення інформаційного суспільства. Міжнародні, регіональні та національні стратегії побудови інформаційного суспільства. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства. Декларація глобальної цивілізації (2001р.). Регіональні зустрічі в рамках Світового саміту з інформаційного суспільства. Теорії та стратегії міжнародної інформаційної політики. Еволюція європейської інформаційної політики. Визначити основні напрями реалізації державної інформаційної політики. Охарактеризувати рівень впливу провідних американських ЗМК на прийняття важливих зовнішньополітичних рішень. Визначити допустимий рівень аналітики у міжнародних новинах. Визначити перспективи входження України до

європейського та світового масово- комунікаційного простору. Розкрити сутність поняття «громадянське суспільство» як мережі горизонтальних комунікацій. Формування позитивного іміджу держави як комунікативна мета: роль масової комунікації та залучення національних ЗМК.

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Особливості системного підходу до аналізу міжнародних відносин. Міжнародна система. Інтегральність як одна з найважливіших характеристик системи. Елементи міжнародної системи. Середовище міжнародної системи. Функція системи як реакція на вплив середовища. Структура міжнародної системи. Структурні виміри міжнародних систем: конфігурація співвідношення сил; ієрархія акторів; гомогенність та гетерогенність; внутрішній режим. Рівні структури міждержавних відносин. Закони функціонування та трансформації міжнародних систем. Теоретичний апарат політичного прогнозування. Прогностичні теоретичні окреслення сучасного політичного простору. Теорія синергетики. Моделювання як метод прогнозування.

МІЖНАРОДНЕ РЕГІОНОЗНАВСТВО

Індійсько-пакистанське суперництво і Кашмірський чинник. Прикордонна проблема у відносинах Афганістану з Іраном і Пакистаном. Безпекові загрози малим країнам Південної Азії. Міжнародні причини і наслідки нестабільності Іраку. Протистояння Ірану та Саудівської Аравії. Регіональне суперництво між Алжиром та Марокко і чинник Західної Сахари. Ефіопія як регіональний осередок сили у Східній Африці. Проблема Північного Трикутника і її міжнародний вимір. Прикордонні проблеми у відносинах США і Мексики. Геоекономічна стратегія Бразилії. Безпекові виклики у регіоні Східної Азії. Безпекове і економічне партнерство США та Японії. Китай як провідний гравець у Південно-Східній Азії. Індонезія як регіональний осередок сили у Південно-Східній Азії. Політика Таїланду в материковій Південно-Східній Азії.

ДИПЛОМАТИЧНА СЛУЖБА

Становлення і розвиток форм і методів дипломатичної роботи. Еволюція та особливості дипломатичного середовища в ХХІ ст. Особливості організації

дипломатичних служб держав світу. Сучасні вимоги до дипломатичних кадрів. Предмет, значення і принципи дипломатичного протоколу. Етика міжнародних відносин: принципи та механізм реалізації. Компетенція, повноваження та функції сучасних міжнародних організацій. Критерії ефективності діяльності міжурядових регіональних організацій. Особливості сучасної системи врядування ЄС. Напрями та сфери діяльності міжнародних неурядових організацій. Цілі сталого розвитку та глобальні питання порядку денного ООН. Багатостороння дипломатія у постбіполярній системі міжнародних відносин. Дипломатія України в умовах сучасних викликів і загроз територіальній цілісності та суверенітету держави. Практика розробки, прийняття та реалізації рішень з питань зовнішньої політики України.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Аналітика. Експертиза. Прогнозування: Монографія / Є.А.Макаренко, М.М.Рижков, М.А.Ожеван та ін.– К.: Наша культура і наука, 2003. – 614 с.
2. Аналітичний центр RAND [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rand.org/organization/org.ext.pdf>.
3. Арон Р. Мир і війна між націями. - К., Юніверс, 2000.
4. Асиметрія міжнародних відносин / [Під ред. Г.М.Перепелиці, О.М.Субтельного]. – К.: Видавничий дім «Стилос», 2005. –555 с.
5. Берталанфі Л. фон . История и статус общей теории систем / Л.фон Берталанфи // Системные исследования: Ежегодник, 1972. – М., 1973.
6. Бжезинский Збигнев. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. – М.: Междунар. отношения, 1999.
7. Богатуров А.Д., Косолапов Н.А. , Хрусталеv М.А. Очерки теории и методологии политического анализа международных отношений. М. Научно-образовательный форум по международным отношениям, 2002.
8. Борділовська О. Зовнішня політика Республіки Індія у постбіполярний період (1991 -2008). – К.: «Київський університет», 2008.
9. Боровков А. Мексика на новом историческом повороте//Латинская Америка. – 2019. - №7.
- 10.Васильев А. История Саудовской Аравии (1745 - конец XX в.). – М.: «Классика плюс», 1999.
- 11.Волков С., Ткаченко А. Северная Африка: экономическое развитие и процессы модернизации//Азия и Африка сегодня. – 2019. - №4.
- 12.Восток/Запад: Региональные подсистемы и региональные проблемы международных отношений. / Учебное пособие под ред. А.Д.Воскресенского. М.,МГИМО, 2002.
- 13.Гелл Д., Е. МакГрю, Д. Голдбрайт, Дж.Перратон. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура. Пер. з англ. Передне слово Ю. Павленка. – К.: Фенікс, 2003.
- 14.Глобалізація і сучасний міжнародний процес / за за.ред. проф. Б.Гуменюка і проф. С.Шергіна. – К.: Університет «Україна», 2009.
- 15.Гордеева И. Роль Японии в современной геополитической ситуации//Азия и Африка сегодня. – 2017. - №11.
- 16.Гуменюк Б.І. Дипломатична та консульська служба: правове регулювання. – К., 2007.
- 17.Гуменюк Б.І., Щерба О.В. Сучасна дипломатична служба. – К., 2001.

18. Даниленко С. Громадянський вимір комунікаційної революції: Модернізація суспільних комунікацій від друкарського верстата до соціальних мереж. Монографія / С.Даниленко. – К. : ІМВ, 2010. – 310 с.
19. Дубов Д. Кібербезпека: світові тенденції та виклики для України [Електронний ресурс] / Д.Дубов, М.Ожеван – К.: НІСД, 2011. – 30 с. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/kyber_bezpeka-aab17.pdf.
20. Європейська обсерваторія інформаційних технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eito.com>.
21. Європейський інститут медіа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eim.org>.
22. Європейські комунікації. Монографія / Є.А. Макаренко., М.А. Ожеван, М.М. Рижков та ін. – К.: Центр вільної преси, 2007. – 536 с.
23. Зернецька О.В. Глобальний розвиток систем масової комунікації та міжнародні відносини / О.В.Зернецька. – К.: Освіта, 1999. – 351 с.
24. Зленко А.М. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін. – Харків, 2003.
25. Зленко А.М. Зовнішньополітична стратегія і дипломатія України. - К., 2008.
26. Ігнат'єв П. «Геополітичні та геоекономічні інтереси у світовій політиці». – Чернівці-Київ: «Книги - ХХІ століття», 2014. – 363 с.
27. Ігнат'єв П. Індія на шляху до лідерства в Південній Азії. – Чернівці: Книги - ХХІ століття, 2006.
28. Інноваційна дипломатія ХХІ століття: Колективна монографія / Є.А. Макаренко М.М. Рижков, М.А. Ожеван та ін. – К.: Центр вільної преси, 2012 р. – 408с.
29. Інноваційний потенціал України в міжнародних відносинах. Монографія / [Є.А. Макаренко, М.М. Рижков, О.П. Кучмій, О.М. Фролова та ін.]. – К.: Центр вільної преси, 2014. – 294 с.
30. Капітоненко М. Теорія міжнародних відносин. Чернівці: Книги-ХХІ, 2019.
31. Кіссінджер Г. Дипломатія. Пер. с англ. В.В.Львова \ Послесл. Г.А.Арбатова. – М., Ладомир, 1997.
32. Кіссінджер Генрі. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті / Кіссінджер Генрі. Пер. с англ. Надія Коваль. – К.: Наш формат, 2017. – 320 с.
33. Копійка В., Шинкаренко Т. Європейський Союз: історія і засади функціонування. –К., 2012.

34. Крашенинникова Е. Внешнеполитическая траектория Афганистана на современном этапе//Азия и Африка сегодня. – 2019. - №1.
35. Литвиненко О.В. Інформаційні впливи та операції. Теоретико-аналітичні нариси: Монографія / О.В.Литвиненко. – К.: НІСД, 2003. – 240 с.
36. Луценко А.В. «М'яка сила» в сучасній геополітиці: Монографія / А.В.Луценко, Г.А.Піскорська – К., 2011. – 216 с.
37. Макаренко Є.А. Віртуальна дипломатія. Підручник / Є.А.Макаренко, Н.О.Піпченко. – К.: «Центр вільної преси», 2010 р. – 302с.
38. Макиавелли Н. Государь. – М., 1990.
39. Мальський М.З., Мацях М.М. Теорія міжнародних відносин / М.З. Мальський, М.М. Мацях. Підручник. 2-е вид., перероблене і доп. – К.: Кобза, 2003.
40. Манухин А. Подход США к сотрудничеству с Колумбией и Мексикой в деле противодействия наркотрафику//Латинская Америка. – 2020. - №12.
41. Мегатренды мировой политики и их развитие в XXI веке: учеб. пособие для студентов вузов. / Под ред. М.М. Лебедевой. – М.: Издательство «Аспект Пресс», 2019.
42. Мегатренды. Основные траектории эволюции мирового порядка в XXI веке / под ред. Т.А.Шаклеиной, А.А.Байкова. – М.: ЗАО Издательство «Аспект Пресс», 2013.
43. Міжнародна інформація: терміни і коментарі. Навчальний посібник / Макаренко Є.А., Рижков М.М., Кучмії О.П., Фролова О.М. – К.: Центр вільної преси, 2016. – 518 с.
44. Міжнародні відносини та світова політика: підручник за ред. В.А.Манжолі; Київ, нац. ун-т ім. Т. Шевченка, К.: Знання, 2014.
45. Міжнародні організації : підручник. – К. : Київський університет, 2015. – 783.
46. Міжнародні системи і глобальний розвиток. /підручник кер. авт. колективу О.А.Коппель; за ред. Л.В.Губерського, В.А.Манжолі. Київ.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008.
47. Мойсес Наїм. Занепад влади: Від владних кабінетів до полів битви й церков, а потім і до держави, або чому сьогодні бути при владі означає зовсім інше, ніж колись. – Київ: Форс Україна, 2018.
48. Опанасюк О.І. Еволюція інститутів, форм і методів сучасної дипломатії. – Київ, 2019.

49. Піпченко Н. О. Соціальні медіа у структурі зовнішньої політики провідних міжнародних акторів: монографія / Н. О. Піпченко. – К. : Центр вільної преси, 2014. – 332 с.
50. Піпченко Н.О. Соціальні медіа у структурі зовнішньої політики провідних міжнародних акторів: Монографія / Н.О. Піпченко. – К.:Центр вільної преси, 2014. – 334 с.
51. Регіонознавство: Підручник. – 2-ге вид., переробл. і доповн. / М.С.Дорошко, П.М.Ігнат'єв, Б.О.Черкас та ін.; за ред. М.С. Дорошка. – К.: «Укрбланковидав», 2017. – 492 с.
52. Сталий розвиток суспільства: навч. пос. / А.П. Садовенко (наук. ред.) та ін. ПРООН: Акад. муніцип. упр. – 2-е вид. – К., 2011. – 392 с.
53. Українська дипломатична енциклопедія. У 5-ти томах. - К., 2013.
54. Фукуяма Ф. Кінець історії? \\ Філософія історії. Антологія. М., 1995.
55. Фукуяма Ф. Витоки політичного порядку. Від прадавніх часів до Французької революції. К.: Наш формат, 2018.
56. Хакен Г. Синергетика. Ієрархії неустойчивостей в самоорганізуючихся системах и устройствах. Пер. с англ. В. И. Емельянова - М.: Мир, 1985. Харари Ю. Н. Sapience. Краткая история человечества. – М.:Синдбад,2016.
57. Харари Ю. Н. 21 урок для 21 століття. Київ: Форс Україна, 2018.
58. Харари Ю. Н. Homo Deus & Pfkineyrfvs vfq,enumjuj / Rs]d^ Ajhc Erhf]yf^ 2018.
59. Хонин В.Н. Теория международных отношений. Общая часть. – К.: Акаем-Пресс, 2005. – 456 с.
60. Шерхах А., Бутова А. Урегулирование ситуации в Афганистане с точки зрения интересов региональных держав//Азия и Африка сегодня. – 2019. - №2.
61. Шинкаренко Т.І. Культура міжнародного спілкування і професійна етика. - Ч., 2017.
62. Buzan Barry, Little Richard. International Systems in World History. Remaking the Study of International Relations / Barry Buzan, Richard Little. Oxford University Press, 2000.
63. Global Trends 2025: A Transformed World. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.aicpa.org/research/cpahorizons2025/globalforces/downloadable documents/globaltrends.pdf>.
64. Global Trends 2030: Alternative Worlds [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dni.gov/files/documents/Interactive%20Le%20Menu.pdf>.

65. International Relations in Perspective. Henry R. Nay, Editor. George Washington University. Washington, 2010.
66. Kissinger H. Does America need a foreign policy? Toward a diplomacy for the 21st century / Henry Kissinger. – New York : Simon & Schuster, 2001. – 352 p.
67. Mapping The Global Future. Report of the National Intelligence Council's 2020 Project [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.dni.gov/nic/NIC_globaltrend2020.html.
68. Morgenthau H.I. Politics Among Nations. 6th ed. N.Y.: Knopf, 1985.
69. Rosenau J. Turbulence in world politics. A Theory of Change and Continuity / Rosenau J. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1990.
70. Rosenau J.N. Along the Domestic-Foreign Frontier: Exploring Governance in a Turbulent World / Rosenau J.N. - Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
71. The Global Technology Revolution 2020, In-Depth Analyses (Bio/Nano/Materials/Information Trends, Drivers, Barriers, and Social Implications) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/technical_reports/2006/RAND_TR303.pdf.
72. The globalization Index. The sixth annual A.T. Kearney and Foreign Policy Globalization Index [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=3603
73. The World System five hundred years or five thousand. \ Ed. By Andre Yonder Frank and Barry K. Gill \ Routledge, 1993.
74. Wallerstein I. Geopolitics and Geoculture. Essays on the Changing World System. Cambridge and N.Y.; 1991.
75. Wallerstein I. The Politics of the World Economy: The States, the Movements, and the Civilizations. Cambridge, 1984.